
Beneš a Moravec: střet politických principů

Ve třetím námětu žáci uvažují o dopadech přijetí mnichovského diktátu. Srovnávají pragmatickou a racionálně podloženou politickou koncepci Benešovu a vojensky přímou a eticky podloženou koncepci Emanuela Moravce. Předmětem analýzy je i samotná postava Emanuela Moravce v podání Daniela Landy.

Materiály

- **Video 1:** Beneš a Moravec (8:02)
- **Pracovní list 1:** Beneš a Moravec
- **Pracovní list 2:** Historici o mnichovském komplexu

Časová náročnost

40–60 minut

Cíle

- Žáci analyzují dva různé přístupy k mnichovské krizi a snaží se porozumět “mnichovskému dilematu” Edvarda Beneše.
- Žáci kriticky hodnotí pragmatické a etické kontexty mnichovské krize.
- Žáci uvažují o různých podobách vlastenectví a hodnotách, na nichž stojí národní společnosti.

Instrukce

FÁZE 1 (5 MINUT)

Historický kontext

Úvod do historického kontextu. Žáci se seznámí se základní faktografií, využít mohou časové osy, na které jsou i základní informace.

FÁZE 2 (20 MINUT)

Analýza filmového obrazu

Žáci pracují s pracovním listem 1, ale závěry své analýzy průběžně diskutují s učitelem i se spolužáky. Učitel na tabuli/flipchartu průběžně zachycuje postřehy žáků. Doporučujeme práci ve dvojici.

DEN PO MNICHOVU: NÁMĚT 3

FÁZE 3 ROZŠIŘUJÍCÍ (20 MINUT)

Analýza textu historiků

Tuto fázi můžeme vynechat, zařazujeme ji v případě časové rezervy. Je určena především středním školám, žáci si čtou texty v pracovním listu 2, texty jim pomáhají prohlubovat jejich představu o důsledcích Mnichova pro český národ.

FÁZE 4 (10 MINUT)

Landa jako Moravec

V této fázi žáci analyzují aktuální významy Mnichova v současné popkultuře na příkladu obsazení Emanuela Moravce Danielem Landou. Žáci mohou využít pracovní list 3.

FÁZE 5 (10 MINUT)

Závěrečná syntéza

Závěr lekce patří diskusi shrnující analytické závěry z jednotlivých fází.

Komentář

Navržený námět můžete realizovat v hodinách dějepisu nebo Výchovy k občanství či Etické výchovy.

Po nezbytném historickém úvodu se soustředíme na finální scénu celého dílu, kterou je rozhovor mezi prezidentem Edvardem Benešem a plukovníkem Emanuele Moravcem, ke kterému došlo 2. října 1938 a ve kterém se Moravec snažil Beneše přesvědčit, aby nepřijímal kapitulaci. Podle svědectví Benešova sekretáře E. Táborského trvala tato rozmluva dvě hodiny, které ovšem filmaři vměstnali do osmi minut. Těchto osm minut je autorskou fikcí, na rozdíl od jiných dialogů nejsme o tomto rozhovoru spraveni ze žádných pramenů. Přestože jde o volnou uměleckou licenci, odpovídá intence rozhovoru charakteru obou aktérů a představuje tedy v koncentrované podobě střet dvou dobových přístupů k mnichovské krizi. Na jedné straně stojí prezident Beneš, jehož pohled je široce mezinárodně založen a doufá ve světový konflikt, v němž se mu opět podaří dosáhnout obnovení Československa (k čemuž v následujících letech skutečně dojde), na druhé straně stojí Moravec reprezentující tehdejší většinový názor o nezbytnosti války z mravních a morálních důvodů (kapitulace bude znamenat morální úpadek Čechů). Umělecké podobenství dává tomuto střetu dramatickou podobu, která představuje vhodné východisko pro jejich analýzu. Analýza je z kapacitních (a především časových) důvodů zaměřena pouze na postoje aktérů této scény, texty historiků reflektující "mnichovský syndrom" představují pouze doplněk tohoto materiálu. V případě, že žáci nezachytili všechny dialogy, lze scénu zopakovat. Vzhledem k tomu, že scéna je dlouhá a přímo nabitá množstvím významů, doporučujeme, aby žáci pracovali ve skupině, ideálně po dvojicích.

Žáci analyzují argumenty Beneše a Moravce. Rozhovor je natolik komplexní a objevuje se v něm tolik významů a historických obsahů, že nemá cenu jej zkracovat. Proto volíme trochu jinou podobu práce - žáci zaznamenávají své postřehy do pracovního listu, ale zároveň své závěry hned prezentují. Učitel se této situaci přizpůsobuje. Obraz zastavuje a poznámky sumarizuje na tabuli či flipchartu. Rozhovor sledujeme v pracovním modu, oslabení emocionální působivosti v důsledku jeho přerušování tak "obětujeme" ve prospěch koncentrovaného analytického přístupu.

DEN PO MNICHOVU: NÁMĚT 3

Především pro střední školy (a další podmínkou je dostatek času) může k prohloubení analýzy posloužit dvojice textů současných českých historiků v pracovním listě 2. Jak Tesař, tak i Kárník reflektují “mnichovský mýtus”, tedy dlouhodobé důsledky Mnichova, každý ovšem jiným způsobem. K textům nejsou žádné otázky, i když se některé způsoby tázání nabízejí, spíše než o analýzu vlastních textů jde o prohloubení a rozšíření analýzy filmového obrazu.

Obraz ovšem nabízí ještě jeden motiv, který můžeme otevřít kritickému tázání. Emanuela Moravce hraje Daniel Landa, populární zpěvák, jehož aktivity a rétorika opakovaně vzbuzují mezi veřejností emoce a který balancuje na hraně kontroverze. Jeho skinheadská minulost i aktuální vyjadřování o podobách vlastenectví vytváří určitou paralelu k Moravcovým předmnichovským názorům, které také balancovaly na hraně přijatelnosti z hlediska prvorepublikového politického mainstreamu (především kvůli jeho obdivu k italskému fašismu). Obsazení Landy jako Moravce vytváří přirozenou paralelu mezi mnichovskou krizí a naší současnou situací. Problém můžeme otevřít otázkou, co vlastně obsazení Landy znamená, co tím mohl režisér sledovat, jak můžeme tuto souvislost vnímat, jaké významy v této skutečnosti můžeme hledat. Od této iniciační otázky můžeme přejít k reflexi aktuálnosti mnichovské krize a problémů, které tato krize přinesla, otázky reflektující hranici mezi pragmatickou a idealistickou politikou. Jako podnět k diskusi o Landových názorech můžeme využít jeho pojetí vlastenectví, které je dostupné na internetu (viz pracovní list 3). Landův koncept vlastenectví je založen na příslušnosti k zemi a posloupnosti generací. V protikladu k tomuto “genetickému primordialismu” je postaveno vymezení národa v ústavě ČR, která kromě historické tradice zdůrazňuje i demokratické a liberální hodnoty, které se neváží na nějakou historickou exkluzivitu.

Závěrečná fáze námětu se věnuje sumarizaci témat, která se v jeho průběhu objevila. Jde nám spíše o inventarizaci otázek, které téma přineslo, a případně také o zachycení pokroku v míře schopnosti abstrahovat konkrétní historické situace do nějakých konceptuálních konstrukcí. Případné kontroverze nemusíme za každou situaci řešit, pokud neohrožují morální integritu třídy či nejsou v rozporu s obecnými zásadami slušnosti, tak je pouze evidujeme.